

SUZE MOĆNOG PTA

Nina Rabrenović

NINA RABRENOVIĆ je rođena 1963. godine u Bijelom Polju. Živi u Beogradu. Završila Pravni fakultet. Knjigu priča »Na Sredozemlju« objavila 1990. Matiča srpska.

Davno, veoma davno, kada bivstvuje još nije imalo lučne krajeve spojene u beskonačnosti, Veliki Pta odlučio da stvori Gospodu Zvečeći Žad. Odlučio onako kako to obično čine bogovi, mrkog čela, ali nasmijanih očiju, znajući da stvara tvorca još jednog od prvih i posljednjih svjetova, koji zatvaraju kapije sveopšte tlapnje. Stujući naum bogova, Gospoda Zvečeći Žad odista i ovaploti još jedan od prvih i posljednjih svjetova, onako kako to obično čine smrtnici. Stvori ga onog časa kada započe vrijeme, onoga dana koji nazivaju njenim Rođenjem, a koji je znan i kao Velika Vrata. Stvori ga bez svoje volje, ne znajući da vrši čin stvaranja, niti da vrši bilo koji drugi čin. Svijet prosto izraste iz njenih očiju, iz njenih ušiju, iz njene kože, iscure iz njenog srca i misli, i poče da se širi na sve strane — lijevo i desno, gore i dolje, u prošlost i u budućnost. Ne bješe ponosna na svoju slučajnu tvorevinu. Ipak, sa tužnim podsmijehom posmatrala je kasnije pokušaje svojih stvorenja da u tu izraslinu njenog uma, zvanu Svijet, unesu neki besmisleni red, tako ništavan i sitan u poređenju sa veličanstvenim smislenim neredom — jednim zakonom koji je ona zavela.

Gospoda Zvečeći Žad živjela je u najstarijoj zemlji, u palati ovjenčanoj bijelim kolonadama stubova, čija je široka stepeništa plavila najstarija rijeka i na kojima su se sunčali prekrasni krupni krokodili sa zlatnim grivnama oko sporih šapa. Oni koji su je tražili mogli su je pronaći tu, orkuženu desetinaama tamnoputih ropčica, od kojih svaki bješe privezan na svom sopstvenom lancu, tačno određene dužine, koji mu je ograničavao kretanje: do Gospodine zdjele sa limunom ili brojanice. Čak je i trska u šipražjima na močvarnim zemljama koje su joj pripadale rasla samo do određene visine. Jedino su ljiljani u njenim vrtovima neobuzdano cvjetali i lelujali ogromnim bijelim laticama na južnom vjetru.

Preci Gospode Zvečeći Žad, koji izrastoše iz njene prošlosti, petvoreni u džinovske kamene kipove, opominjali su je nepomičnim pogledima svojih tamnih očiju na veličinu njenog doma i podsjećali je da vrijeme, mada sporo, ipak protiče.

Njeno svetište bješe ispunjeno bogovima predaka, koji nisu pripadali svijetu koji je stvorila, ali su ga činili predmetom svog djelovanja, te je otud bilo moguće poznavati ih. Bijehu nestvoreni, neodredivi, pa su im Gospodini preci pridali kojekakva obilježja radi igre i kako bi ih tobože razlikovali /iako znavaše da među bogovima nema razlike, koja bi se mogla nazvati razlikom/. Nova vremena koja su nosila nove bogove i nove gospodare tiho i s poštovanjem obilazila su duh Velike Gospode, baš kao što je i Velika Rijeka proticala kraj njenog doma, ne kvareći oblik terasama i stepeništima. I pošto je slavila bogove svojih predaka, oni joj u znak zahvalnosti činjahu mnogobrojne poklone. Milost Velikog Pta darova joj moć da svojim pogledom izazove požar u polju pšenice, navede pustinjske vjetrove da podivljaju, diže i spušta oblake, i da dodirnuvši zemlju osjeti pod njom žubor vode ili treperenje smaragda.

Gospoda Zvečeći Žad nikom nije pokazivala svoju ljepotu. Imala je čisto i hladno srce, zbog kojeg je oko nje lebdio oštri dah zime. I budući da je bilo tako, niko joj se nije približavao, jer svak više voli da se zavravi unutar toplog srca nekog nevinog bića. Jednom Zvečeći Žad pokloni nekom starom prosjaku zrno pšenice i ovaj se udostoji da ga primi. Poslije ga

Gospoda vidje kako pod nekom strehom, dok je ljetnja kiša osmjehujući se pljuštala, prebrojava zlatnike, žderući lubenicu, pa mu zatraži svoje zrno pšenice natrag.

Vrijeme, sa kojim je Gospoda Zvečeći Žad kao tvorac svoga postojećeg vodila nijemu, tajnu i iscrpljujuću bitku, donese u njene nepregledne zemlje, koje su se prostirale čak tamo od Gornjeg Toka Velike Rijeka, tamo gdje se pustinja spušta na pojilo i uranja u široku vodu, nekakve Rimljane, i granice njihovog moćnog carstva optočraše i njene posjede nogama nubijskih plaćenika. Jednog jutra, dok je Gospoda žedno i sa užasom gutala posljednje kapi iz skoro već prazne čaše svojih čežnji i predviđanja, banuše u njen vrt, bučan od zova neobičnih ptica, vojnici Rima. Pročitaaše joj carsko pismeno: o tome da se svim ljudima oprašta njihova boja kože, a svim poklonicima bogova njihovi kultovi; o tome da svako može biti to što je ako je vjeran podanik praecleari Constantini; o tome da je zemlja otežala od proroka i astrologa koji Carstvu predviđaju skorou propast i od neprijatelja, koji iz još nepostojećih ruševina ovog, raznose kamenje i uziduju ga u odbrambene kule drugih carstava; o tome najzad, kako je iskrsla potreba da se granice učvrste novim tvrđavama a carski zlatnici iskuju od plemenitijih legura. Strani robovi unesoše zatim u Gospodin vrt pozlaćenu nosiljku na kojoj je počivao usnuli izvršitelj carske volje, novonaimenovani Namjesnik Gornjeg Egipta, Visoki Utjerivač Carskih Dažbina, kraj čijih su nogu počivala dva ćilibarska tigra sa sablasnim očajnicima, ulovljena negdje u prašumama Sjevera.

Gospoda Zvečeći Žad je, pak, posmatrala tirkozno nebo, misleći na milost Moćnog Pta. Vojnici tada razumješe da carske riječi nisu

doprle do duha Velike Gospode, niti ga pokrenule iz njegovog stava vrebajućeg geparda koji se prikrada. Znoj na čelima vojnika poče da se leđi zbog dugog prisustva u blizini njenog hladnog srca i dodir tih ledenih kapi primorali ih da ustuknu.

Tad gepard Gospinog duha oprezno protirja svoje brkove o obrazusnulog Namjesnika, koji se naglo prenu iz sna. Zvečeći Žad poče da prepoznaje tanane lukove i arkade na tom licu — hramove bogu topline, u kojima je gorelo samo plemenito drvo bora, natopljeno mirišljavom smolom blagosti. Njeno ledeno srce zacakli se obasjano tim plamenom, a gepard njenog duha opasno se protegnu, prihvatajući izazov topline. Iz svetišta njenog bića najednom progovori glas Velike Izide: »Ne diraj ga. On pripada meni!«. Ali na licu Zvečećeg Žada već je lebdio prepredeni osmijeh zvijeri koja njuši vjetar, osmijeh koji se ne da otjerati. Borba neizbježna poče.

Ogledala dobiše dopuštenje Zvečećeg Žada da odraze savršenstvo njene ljepote, čiji je bljesak izazivao suze u očima onih kojima je bio namijenjen. U ponoćnim časovima ona se susreće sa Bogovima vode, koji pokrenuše struje ponornice u Namjesnikovoj krvi. Pogleda u oblake i nezaustavive kiše spustiše se lijući na zemlju. Rijeka naraste i prepliva polja, odzerice, palate i hramove. Trebalo je orobiti ognjište Namjesnikovog srca, oteći toplinu i prisvojiti je, ili u protivnom ugastiti vatru i učiniti da nestane.

Namjesnik se bavio svojim dužnostima: utvrđivanjem granica i prikupljanjem žita za carska skladišta. Tumačio je ogromne kodekse carskih zakona i govorio uredbu svojim pisarima u pero. Molio se nekom bogu milosrda i pravio njegov znak ispred svog lica i grudi. Umiljavao se Gospodi Zvečeći Žad, moleći od nje oproštaj za svoja savjesna djela. Pokušavao je da je nasmije svojim šalama, punim kockica leda, za koje je mislio da će joj se dopasti. Odazivao se na svoje ime izgovoreno u njenim mislima. Nadijevao joj je nova imena, kojima se mogla kititi kao prstenjem. Hvatao joj je odraz njenih očiju u ogledalima i punio njime velike zlatne amfore. Gospoda Zvečeći Žad se tokom vlažnih, kišovitih noći, kada je mislila da joj tama skriva lice, nadmoćno podsmijevala Izidi, srećna zbog svoje pobjede.

Dvadesetosam mjesecevih mijena otkad Gospoda Zvečeći Žad bješe prvi put ugledala Namjesnika, ona začu neko čudno krckanje u svojim grudima.

Ah — pomisli. Bila je to prva napuklina na ledenom brijegu njenog srca. To pucanje izazvao je pogled na odsječenu Namjesnikovu ljevicu, zavijenu u komad krvavog platna, koju joj on bješe poslao na dar, zahvaljujući za audijenciju.

I tada, pošto se pukotina pojavi, kiše počeoše lagano da postustaju. Izgledalo je da više nema oblaka iz kojih bi mogle da padaju. Rijeka se poraženo povlačila, pedalj po pedalj, nazad u svoje korito. Bogovi, čijim je oltarima Zvečeći Žad prinostila žrtve, nemoćno su širili ruke. Ona je ponovo ležala budna u noćima, osluškujući sve rede kapi kiše, ne zaboravljajući na volju za pobjedu, ali počinjuću da shvata i prednosti poraza.

Kada voda presta da otiče, gepard ponovo, njušući se, odluta do Namjesnikove usnule glave i ovaj put uzmaknu, uplašeno režeći. Vatra je unutra još tinjala, bezazleno samouvjerena, još bezbrižnija i blistavija nego nekad. I

SENKE (HODANJE PO MLEKU)

Zoran Pešić

ZORAN PEŠIĆ (1963), knjigu »Neuravnotežene priče« objavio 1989 (Matica srpska Novi Sad). Priča »Senke (hodaње po mraku)« je iz neobjavljenog rukopisa buduće knjige: »Nožni sat«

sunce sje sa čistog neba jasnije sjalo a Rijeka bivala sve niža i niža. Žito se bešumno klatilo na suvom vjetru, a zemlja dobijala sivkasto crvenu boju i duge brazde duž neravnina. Zvečeci Žad se pomalo zašnosila u hodu. Lagano pucketanje u njenim grudima opominjalo je da se led unutra neumitno otapa. Kapi su oticale žilama njenog krvotoka razarajući zidove krvnih sudova, razlivajući se kroz cijelo njeno tijelo, dopirući u sve kutove njenog bića, pretvarajući se u potocić koji pređe sva rastojanja i uništi sve razlike — između vidljivog i nevidljivog, onog nepokretnog i onog što se kreće, između Ka i Ba. Zvečeci Žad se pogleda u ogleдалo, koje joj bješe poklonila Boginja Zetve i otkri da sada nosi dvije glave, jednu mušku a jednu žensku, i po dva para ruku i nogu. Čitavo njeno tijelo blještalo je poput kakvog dragulja. Povremeno se pretvarala u čilibrskog tigra i odlazila da leži kraj Namjesnikovih nogu, dok ju je njegov glas gladio po potiljku. Povremeno je u svom dvoglavom obliku gazila visoku travu sunčanih polja s one strane Rijeke Mrtvih, gdje je sve veoma tiho. Čak i prekomjerna sreća dosadi kad predugo traje. A u srcu Zvečecog Žada Izida je još uvijek neumoljivo očekivala. Stoga Gospoda odluči da se vrati u Zemlju smrtnika. Sačekavši sumrak, stade pred boginju: — Vraćam ti ga, Izido — reče. Boginjin tihi smijeh zamrmori iz dubine oltara.

Opodnevu sljedećeg dana, Namjesnik se pojavi u palati Zvečecog Žada, praćen svojom svitom. Saopšti da mu je naredeno da se vrati u Konstantinopolj, i, zatraživši od Gospode svoju lijevu ruku, stavi joj na raspolaganje sve zlatne amfore koje bješe prepunio njenim pogledima. Zvečeci Žad pokleknu pod težinom ovog zahtjeva, ali ga ispuni bez riječi. Okrenuvši se, ušetala u svoju palatu, dok je onim očima, koje je nosila na potiljku, skrivene ispod kose, posmatrala fine lukove Namjesnikovog lica. Unutra, na žrtvenicima i dalje je gorio plamen, ali hladan i bijel, strani plamen. Gospoda otkri da ni amfore koje joj je donio ne bjehu od čistog zlata. — O, Izido, zašto si me zasljepila! — zavapi, ispruživši ruke. U odgovor začu samo zveket svojih mnogobrojnih grivni, koje se nemoćno snižava niz njene mišice. Nošena žudnjom, opet se pretvori u čilibrskog tigra, ali je i on samo besciljno i bezumno tumarao od jednog do drugog zida odaje, režeći kao da je izgubio pamćenje, ili neku sličnu dragocijnost, a na podu su ostajali krvavi tragovi njegovih šapa.

Čak i da se Zvečeci Žad pokajala zbog svojih postupaka, ni to ne bi umilostivilo gnevnu Izidu. Vrelim dahom pretvori ona Gospodinu zemlju u pustinju, nalik onoj na jugu. Glad zavlada među Gospodinim felasima; okovi na nogama njenih robova postaje preširoki za mršave noge i oni su jedan po jedan bježali ili prosto umirali na stepeništima i kapijama njene palate. Rijeka utrne, te se samo u zoru mogla vidjeti u daljini njena tanušna svjetlucava traka. Zvečeci Žad presta da jede i spije, odreza sebi kosu i onemoćala. Izida zaigra pred njom, likujući, u obliku Renenet. Zvečeci Žad ispruži prema njoj svoj kažiprst i reče joj: — O, Renenet! Ja ću umrijeti, ali znaj da će sa mnom nestati i ovaj svijet. Zar može svijet postojati bez svog tvorca? Vrijeme u kojem on postoji samo je beskonačno mnogo puta ponovljen čin stvaranja. Ja ću umrijeti jer ja tako hoću. Ali tada više nećeš imati pred kime da igraš svoju igru osvete! — Zvečeci Žade! — odvrati Renenet. — Ti si stvorila samo jedan svijet, a ja mogu da igram i u hiljadu drugih. Jer koliko god da je svjetlova u svima bogovi vladaju smrtnima. Zvečeci Žad se tada sruši u prašinu ispucale zemlje, a Renenet joj bešćutno okrenu leđa.

Tako su se borile kćeri moćnog Pta: jedna kojoj ime bješe Zakon i druga koja se zvala Prestup. Roditelj bogova je oklijevao, posmatrajuć ih samilosnim okom. Tada iz njeđara Zvečecog Žada ispade ono zrno pšenice, koje nekad bješe poklonila prosjaku i otkotrlja se po tlu. Tvorčevno srce snažno zadržta. I on zagrmii nebesima, i nebesa se ispuniše oblacima. I iz ovih oblaka prokapa blaga kiša na obnažene ruke Zvečecog Žada, na njene zemlje i njene felaje. A ljudi u Gornjem Egiptu zrno pšenice otad nazivaju »suzom Velikog Pta«. Jer samilost je život, a život nije odveć skup.

Gde si bio? — Ništa!

Šta si radio? — Nigde!

Govorili smo jedni drugima u pomrčini, dok su zvezde padale a da to nismo ni primećivali. Okupljali smo se svake srede u podne na istom mestu. Sedeli smo na panjevima sve dok ne bi pao mrak, a onda smo se samo naslućivali i pretpostavljali da tamo još uvek sedimo. Dok se talsama. Mogli smo otići odatle kad god smo hteli. Nismo odlazili nikada jer među nama nije bilo takvog ko bi se na to usudio. Nije bilo ni takvog ko se na to ne bi usudio. Tim pre je ostajao da svi zajedno dočekamo podne naredne srede kako ne bismo morali ponovo da se okupljamo, već da budemo prisutni bez uloženog truda. Nismo voleli kolektiv i zato smo se mrzeli iz dna duše. Oспоравали smo sve što bi neko od nas rekao i nameštali jedni drugima smicalice. Dočekivali smo na tom mestu i nove godine a da toga nismo bili svesni. Tek bi s vremena na vreme neko rekao: Sada je 1986.ta! Ili: »Srećna nova 1990!« Gledali smo svoja posla.

Usvitanja smo primećivali da tu nema nikoga od nas, da je predeo prazan, ali smo činili sve da u to ne poverujemo i uporno nastavljali da sedimo na panjevima koji su rasli pored autoputa. Tako smo ih sprećavali da rastu. Zaustavljali smo automobile podignutim palcem, a kada bi se neko i zaustavio, nismo odlazili. Ruke su nam bile sede, a kose snažne, mišićave. Spuštali smo tegove kada bi ih neko digao. Pili smo čaj iz istog samovara kada nismo bili bolesni. Kada smo bili bolesni, ozdravljali smo jedan po jedan. Ponekad — dvoje po dvoje. Rede — troje po jedan. I zdravi su uz nas morali ozdravljati kako ne bi bili osumnjičeni da nisu sa nama. Imali smo grip. Nismo pili čajeve kada smo bili bolesni. Pili smo vodu iz čaja, a čaj smo ostavljali zdravima. Uzimali smo antibiotike pre bolesti. Za vreme bolesti smo se kupali ispod leđa da očelimo. Posle bolesti smo primali injekcije na tuđu zdravstvenu knjižicu. Kleli smo se u Boga da on ne postoj, a on, ili On, je itekako postojao i brinuo se da ne propadnemo. Kako nas je samo dobro poznao i voleo, a mi smo ga opanjivali i slali u razna udubljenja. Četvrtkom sreda nije postojala, petkom utorak, a ponedeljkom subota. Nedeljom smo igrali ragbi. Nisam umeo baš da se snadem u tome; pravila igre su mi bila nepoznata tako da nisam ni učestvovao. Niko od nas, doduše, nije znao pravila, te nismo ni igrali ragbi. Nedeljom smo jedni drugima trebali vaške i ubijali ih između noktiju. Organizovali bismo i takmičenje u tome ko će ubiti više ovih životinjica. Nagradu je dobijao onaj kome bi se prvo pripisalo. Nagrada je bila da piša. Onda smo se takmičili u tome ko će pre umreti. Onaj koji bi prvi umro, nije ništa dobijao, a onaj koji bi pogodio da će baš taj umreti, sticao je pravo da i dalje pogada, sve dok i sam ne bi umro. Posle se to pravo prenosilo na drugoga. Pušili smo Marlboro, a omalovažavali ostale cigarete. Kada bi nam ponestalo Marlboro, pušili smo žutu Dravu, a kinjili Marlboro zbog visoke cene. Izmislili smo četvrtastu loptu da bismo njome igrali fudbal na vodi. Kada je padao sneg, spavali smo duture, tako da sneg nije ni padao. Među nama je bilo i onih koji nisu bili prisutni, stoga je evidentičar, koji je u svoju sveščicu pomno beležio izostanke, morao upisivati minuse. Bilo je i takvih koji su većito kasnili, ali taj minus se mogao lako prepraviti u tim slučajevima. To nije bilo tako kobno. Evidentičar je grdne muke imao sa onima koji su bili prisutni, a nisu bili tu. Kao i sa onima koji su bili tu, ali nisu nikako hteli da odu. Njih smo morali da teramo uljudno i lepim rećima. Ako to nije pomagalo, uzimali smo ih po dvojica-trojica u ruke, odvlaćili ih sve do autobuske stanice i posle bežali kud koji da zametnemo trag. Ako su trćali za nama, krili smo se iza kontejnera i kioska. Oni mršavi su mogli da ostanu neprimećeni i iza semafora. Ipak, najlakše su se krili oni koji nisu bili tu. Oni su mogli da se sakriju bilo gde, a da to niko ne primeći. Niko ih, štaviše, ne bi ni tražio. Zato često nisam ni odlazio na sastanke sredom u podne: znao sam da me neće tražiti ma šta da se dešava. No, u ovom slučaju sam bio tu i krio sam se najbolje što mogu. Krio sam se iza onoga koji se dobro sakrio i ubrzo primetio da su tu svi sakriveni. Kada me je ovaj koga smo odvukli na stanicu pronašao, odao sam da smo svi tu i krenuli smo svi zajedno natrag, prema panjevima. Evidentičar je morao priznati poraz te smo minutom ćutanja odali poštu novorođenčetu. Ćutali smo svega četrdesetak sekundi. Neko se pobunio što to nije potrajalo ceo minut. Zatim smo ponovo ćutali i gledali na sat. Tada je pored nas prošao poslovan čovek i upitao nas koliko ima sati. »Pola dva!«, odgovorili smo svi u glas i ponovo bili prinudeni da ćutimo od početka. »Hvala!«, rekao je poslovni čovek i time narušio tek započetu tišinu.

Trćali smo za suknjama i autobusima čim bi se ovi pojavili na vidiku. Nismo ignorisali ni tramvaje i vozove, pogotovo ako bi u njima bila kakva suknja. Tako smo jednim udarcem ubijali dve muve. Ja sam, na primer, trćao za suknjama još rano s proleća.

Bilo smo tim. Svako od nas je znao šta onaj drugi misli. Tim pre što ništa nismo mislili. Samo smo se svadali. I to oko veoma važnih i krupnih stvari. Na primer oko velikog ormana. Trćali smo ukrug oko ormana i svadali se. Prvo svako sa svakim, a kasnije smo se podelili i svadali se jedni protiv drugih. Zato što nas je bio neparan broj i jedni su u svadi protiv drugih imali čitavog čoveka više. Tražili smo da nam isporuće tog tipa kako bi se svadalo u našu korist, međutim, nisu hteli ni da čuju za takvu drskost. Štaviše, tvrdili su da u svojim redovima imamo čoveka koji se svada za dvojicu. Ubrzo su popustili i naposletku nam isporučili nekog melanholika kome nije bilo ni do čega, a kamoli do svade. Ražestili smo se i istupili sa izrićitim zahtevom da ga smesta zamenimo za nekog drugog, koga sami odaberemo. Naravno, nisu pokazali dobru volju da nam izadu u susret tako da je došlo do tuće u kojoj su živote izgubila dvojica, pripadnici i jedne i druge strane. Videvši šta smo uradili, pružili smo ruke jedni drugima i pomirili se. Onako promukli od svade, ustali smo iz blata i minutom ćutanja odali poštu preminulima. Međutim, kako niko nije imao sat da izmeri taj minut (svi satovi su završili u blatu) ćutali smo mnogo duže; postoje podaci da je to trajalo nekoliko dana. To nam, istina, i nije teško padalo jer smo ionako bili promukli. Kada su primedbe — koje smo šapatom izgovarali — zadobile boju glasa, bili smo već malak-sali, tako je ćutanje i dalje trajalo. Onda smo rešili da se prebrojimo i utvrdimo koliko nas je još ostalo. Počeli smo od onih koji nisu bili prisutni jer je takvih bilo najviše. Na njima smo i ostali pošto dalje odatle nismo umeli da brojimo. Bilo nas je toliko koliko nas je bilo! Verovatno malo manje od toga, ali to je samo zato da bi nas ispalo više nego što očekujemo. Ko zna — možda je čitava stvar oko toga bila previše naduvana, te od svih nas nije bilo nikoga? Ali po svemu sudeći — naroćito po nama koji smo bili tu — to je bliže bilo traću nego istini. Da bismo to dokazali, posedali smo onako duture na panjeve i ustanovili da panjevi sede na nama odozdo. Pošto to i nije bio neki dohaz, počeli smo da se kinjimo i zlostavljamo. Sluteći kako se sve to može završiti, naglo smo utihnuli. Neko je, tražeći nešto drugo, pronašao u blatu tuđi časovnik, obrisao ga maramicom i stavio na svoju ruku. Pokazivao je tačno podne. Uz to je bila i sreda. Dakle, vreme kada je trebalo da se okupimo. No, kako smo već bili tu, otišli smo da dodemo. Neki su se bojali da ne zakasne i zato su ostali tu gde jesu. Drugi su, sledeći njihov primer, postupili isto, tako da se u sušćini niko nije ni micao sa mesta. Ponovo smo bili zajedno.